

Zgodnja prepoznavna in ukrepanje pri nekemičnih zasvojenostih

Pripomoček za delo na področju zdravstvenega varstva

Pri nekemičnih zasvojenostih pride do izgube nadzora in do ponavljanja določenega vedenja, kljub negativnim posledicam na zdravje, odnose in vsakdanje življenje. Sem spadajo predvsem zasvojenosti na področju:

- digitalnih vsebin (videoigre, družbena omrežja, pornografija, igre na srečo...),
- dela,
- odnosov,
- telesne vadbe,
- prehranjevanja,
- nakupovanja.

Otroci in mladostniki pogosto obiščejo zdravnika zaradi posledic teh vedenj, ne zaradi zasvojenosti same. Zato imate zdravstveni delavci priložnost, da skozi pogovor in opažanja pravočasno prepoznate tveganja.

Prepoznava znakov nekemičnih zasvojenosti

Fizični znaki:

- Motnje spanja (nespečnost, nočna aktivnost, težave z jutranjim vstajanjem)
- Kronična utrujenost, brezvoljnost
- Glavoboli, napetost v očeh, bolečine v zapestju ali hrbtu
- Zmanjšana telesna aktivnost, sedeči način življenja
- Nepravilnosti v prehranjevanju (pozabljanje na obroke, nereden ritem, prenajedanje)
- Težave s telesno podobo (pretirana skrb za mišično maso ali videz)

Psihični in vedenjski znaki:

- Tesnoba, razdražljivost, depresivno razpoloženje
- Pretirana uporaba telefona, tudi v neprimernih situacijah (nenehno preverjanje telefona, pogosta obvestila na telefonu)
- Umik iz socialnega življenja, zapiranje vase
- Zanemarjanje šolskih, službenih ali družinskih obveznosti

- Pretirana razmišljanje o digitalnih vsebinah (videoigre, družbena omrežja, stave)
- Izbruhi jeze ali stiske ob nedostopnosti digitalne naprave (npr. ob starševskih omejitvah)
- Težave s telesno podobo (pretirana skrb za mišično maso ali videz)

PRIMERI VPRAŠANJ ZA ODKRIVANJE TVEGANJ

za otroke / mladostnike:

- »Kaj najraje počneš v prostem času? Koliko časa ti to vzame?«
- »Katere digitalne naprave imaš doma?«
- »Ali se ti kdaj zgodi, da težko prenehaš z igranjem ali gledanjem vsebin?«
- »Uporabljaš telefon/računalnik tudi ponoči? Kako pogosto?«
- »Kako se počutiš, ko nimaš dostopa do interneta ali telefona?«
- »Ali si že kdaj poskusil zmanjšati čas pred zaslonom? Kako ti je šlo?«
- »Včasih se nam zgodi kakšno obdobje, ko smo res veliko na napravah, se težko ustavimo. Si zaradi iger, družbenih omrežij ali drugih spletnih vsebin kdaj imel težave v šoli ali doma?«

za starše:

- »Koliko časa vaš otrok običajno preživi pred zasloni na dan?«
- »Ste opazili spremembe v njegovem spanju, razpoloženju ali vedenju?«
- »Kako reagira, ko omejitve uporabo telefona ali računalnika?«
- »Ima vaš otrok še druge aktivnosti, ki ga veselijo, ali prevladuje digitalni svet?«
- »Ste že razmišljali o vzpostavitvi pravil glede uporabe zaslonov doma?« in če so že vzpostavljali pravila: »Kako je otrok reagiral na pravila? Kdaj je bilo uspešno in kdaj ne?«
- »Vas skrbi otrokova raba digitalnih vsebin?«

Kaj lahko storite kot zdravstveni delavec?

- Ob vsakem sumu na duševne stiske ali psihosomatske težave vključite vprašanja o uporabi digitalnih naprav (količina in vsebina) in dnevni rutini.
- Svetujte o uravnoteženi dnevni rutini (spanje, gibanje, omejitve zaslonov).
- Informirajte družino o vplivu zasvojenosti na zdravje.
- Po potrebi napotite k psihologu, terapevtu, specialistu, ali drugim virom pomoči.
- V primeru resnih znakov zasvojenosti priporočite vključitev v program pomoči (npr. Logout - program Digitalni Detox).